

İslamcılık Akımının Alternatif Tarih Yazımı: Bir Dönemlendirme Önerisi

Salih Emre Özdemir

 <https://orcid.org/0009-0000-7242-4847> | ozdemirsalihemre@gmail.com
Doktora Öğrencisi, Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi, Ankara, Türkiye

Öz

Batı'nın siyasi, iktisadi ve dini dönüşümünün tezahürü olarak meydana gelen modernite akımı, dinlerin süreç içerisinde hükmünü yitireceğini iddia etmiştir. Bu iddia ve kanı üzerine kurumsallaşan sistemler ve anlayışlar, Batı dışındaki dinlere de bu durumu tatbik etmişler ve dini hareket ve söylemi “gericilik” olarak tanımlamışlardır. Batımerkezci tarih okumasıyla ele alınan İslami hareketlerin, farklı bir açıdan bakıldığında İslami yöntemlerle meydana geldiği anlaşılmaktadır. Nitekim İslam tarihinde Müslümanların karşılaştıkları kavram ve kurumları (Pers bürokrasisi, Yunan Felsefesi, Moğol Töresi...) dönüştürme tecrübeleri ve kullandıkları yöntemler ele alındığında bu durumun kendisini Oryantalist Batılı devletlere karşı yeniden gösterdiği görülmektedir. İlk olarak Batılı devletlerin işgal girişimlerine karşı koyma adına Müslüman ben idrakinden gelen yöntemlerle hareket eden Müslümanlar, Oryantalist Batı'nın “medenileştirme” siyasetine karşı İslam tarihinden ve köklerinden “İslam Medeniyeti” kavramını türetmişlerdir. 1865-1920 yılları arasında meydana gelen bu hareketler “Medeniyeti İslamlaştırma” olarak kendisini göstermiştir. I. Dünya Savaşı'nın ardından başlayan yenilenme sürecinde Müslümanlar, modern devlet kavramıyla karşılaşmışlar ve bu kavramı İslamileştirme ya da ona karşı koymayı hedeflemişlerdir. Modern devletin unsurları olan “ulus, yurttaş, şiddet tekeli” elinde bulundurma, anayasa” gibi kavramlar İslamcıların meşgul olduğu yeni meseleler olmuştur. Bu bağlamda 1923-1979 yılları arasında İslamcılar, modern devlet anlayışına (Kemalizm, Nasirizm, Pehlevi Hanedanı) karşı tepkisel olarak İslam devleti kavramsallaştırmasına girişmişler ve bu süreçte “Modern Devleti İslamlaştırma” gayretleri meydana gelmiştir. Modern devlet sistemi 1979 yılında İran İslam Devrimi ile büyük bir darbe almış; İslami hareketler için ise yeni bir süreç başlamıştır. Arap milliyetçiliğine dayanan anlayışın Camp David Anlaşması ve Afgan Cihadı ile etkisini yitirmesinin ardından İslamiyet yeni bir unsur olarak yeniden yorumlanmıştır. Bu süreçte halktan kopuk surette kurumsallaşan rejimlerin alternatifi olarak yeniden örgütlenen İslami hareketler, demokrasi aracılığıyla iktidarda söz sahibi olmayı hedeflemişlerdir. Bu bağlamda bu sürecin öne çıkan kavramı demokrasi olmuş ve İslamcılar “Demokrasiyi İslamlaştırmak” suretiyle yeni anlayışlar geliştirmişlerdir. 1979'da başlayan süreç, onar yıllık döngü (soğuk savaşın sona ermesi, 11 Eylül saldırıları) ile devam etmiştir. Bu süreçte İslami hareketler, müesses nizamı temsil eden rejimlerle yerel seviyede; ABD'nin İslam dünyasına karşı geliştirdiği siyasete karşı koyma noktasında küresel seviyede kendilerini ve yol haritalarını yeniden tanımlamışlardır. İslamcılık, 2011 senesine gelindiğinde halk ayaklanması sonucunda sistemsel ve zihinsel olarak krize giren rejimlere karşı kendisini değişimin merkezinde bulmuştur. Bu süreçte iktidar kavramları olan demokrasi, çoğulculuk, insan

hakları, eşitlik gibi kavramlarla karşı karşıya gelen İslami hareketler, “İktidarı İslamlaştırma” yoluna girmişlerdir. Literatürde Batı karşıtlığı üzerinden ele alınan ve “iflas ettiği” iddia edilen İslamcılık akımı, demokrasi ve insan hakları gibi kavramları yeniden yorumlayarak (Tunus’taki Nahda Partisi) kendisini yeniden tanımlamıştır. Batımerkezci sistem ve anlayışın değiştiği bu süreçte yerelden gelen yorumlamalarla sentezlenen İslamcılık akımı yeni süreçte ılımlılık ve uzlaşma kavramları etrafında yeni bir anlayış inşa etmeyi hedeflemiştir. İslamcılık akımının Batılı değerlerle ancak var olabildiğine karşı argüman üretmeye çalışan bu çalışma, siyasi tarihi dönemlendirmek suretiyle literatüre yeni bir bakış açısı kazandırmaya çalışmıştır. Çalışmada elde edilen sonuç olarak tepkisel olarak gelişen bu akımın kendisine özgü metotlarla dönemin hâkim cereyanına karşı koyma adına meydana geldiği ve İslamcılarının, bu kavramları Müslüman zihin dünyasına uygun hale getirmek için çabaladığı iddia edilmiştir. İddia edilen dönemlendirmeleri kişi ve kurumlarla ele alan bu çalışma, günümüzde tartışılan bir konu olan İslamcılık siyasetine farklı bakış açıları kazandırmayı amaçlamaktadır.

Anahtar Kelimeler

Tarih, Siyasi Tarih, Dönemlendirme, İslamcılık, Batımerkezli Tarih Yazımı, Kavramların İslamileştirilmesi.

Etik Beyan	Bu çalışma, Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu’nda sunulan “İslamcılık Akımının Alternatif Tarih Yazımı: Bir Dönemlendirme Önerisi” adlı tebliğin özetidir.
Türü	Bildiri Özeti
Geliş Tarihi	24.07.2023
Kabul Tarihi	02.08.2023
Yayın Tarihi	08.08.2023
Kategori	Sanat ve Beşeri Bilimler, Dini Araştırmalar, İlahiyat, Sanat ve Beşeri Bilimler, Tarih
Araştırma Alanı	Tarih
Sempozyum	:
Adı	3. Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu
Web	https://sempozyum.okuokut.org/index.php/tsbs/article/view/470
Yer ve Tarih	Çevrim İçi - 26-31 Ağustos 2023
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt Üniversitesi; Oku Okut Derneği
Bildiri Oturum Bilgisi	14. Oturum - 29 Ağustos 2023 Salı 11:00 - 12:30
Telif Hakkı	© 2023 Salih Emre Özdemir. Yazar telif hakkını elinde tutarak yayımcıya uygun lisans ile yayım izni vermiştir.
Lisans	
Yayımcı	Oku Okut Yayınları
Kaynak Gösterimi	Özdemir, Salih Emre. “İslamcılık Akımının Alternatif Tarih Yazımı: Bir Dönemlendirme Önerisi”. 3. <i>Türkiye Sosyal Bilimler Sempozyumu Bildiri Özetleri Kitabı</i> . ed. Abdullah Demir. 125-128. Ankara: Oku Okut Yayınları, 2023. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54

Alternative Historiography of the Islamist Movement: A Periodization Proposal

Salih Emre Özdemir

 <https://orcid.org/0009-0000-7242-4847> | ozdemirsalihemre@gmail.com
Ph.D. Student, Ankara Yıldırım Beyazıt University, Ankara, Türkiye

Abstract

The modernity movement, which emerged as a manifestation of the political, economic, and religious transformation of the West, claimed that religions would become obsolete in the process. The systems and understandings institutionalized on this claim and belief have applied this situation to non-Western religions and defined the religious movement and discourse as “reactionary”. When viewed from a different perspective, it is understood that Islamic movements, which are handled with a Western-centered historiography, emerged with Islamic methods. As a matter of fact, when the experiences of transforming the concepts and institutions (Persian bureaucracy, Greek Philosophy, Mongolian Customs...) encountered by Muslims in the history of Islam and the methods they use are taken into account, It is seen that this situation shows itself again against the Orientalist Western states. First of all, Muslims, who acted with methods coming from the Muslim self-perception to resist the invasion attempts of Western states, derived the concept of “Islamic Civilization” from the history and roots of Islam, despite the “civilization” policy of the Orientalist West. These movements, which took place between 1865 and 1920, showed themselves as “Islamization of Civilization”. In the renewal process that started after the First World War, Muslims encountered the concept of the modern state and aimed to Islamize this concept or to oppose it. Concepts such as “nation, citizen, monopoly of violence, and constitution”, which are the elements of the modern state, have become new issues that Islamists deal with. In this context, between the years of 1923-1979, Islamists, reacting to the understanding of the modern state (Kemalism, Nasserism, Pahlavi Dynasty), engaged in the conceptualization of the Islamic state, and in this process, efforts to “Islamize the Modern State” occurred. The modern state system was hit hard by the Iranian Islamic Revolution in 1979; A new process has begun for Islamic movements. After the understanding based on Arab nationalism lost its influence with the Camp David Agreement and the Afghan Jihad, Islam was reinterpreted as a new element. In this process, Islamic movements, which were reorganized as an alternative to the regimes that were institutionalized in isolation from the people, aimed to have a say in power through democracy. In this context, the prominent concept of this process has been democracy, and Islamists have developed new understandings by “Islamizing democracy”. The process that started in 1979 continued with the ten-year cycle (end of the cold war, September 11 attacks). In this process, Islamic movements, with regimes representing the established order, at the local level; They have redefined themselves and their roadmaps at the global level to oppose the policy developed by the USA against the Islamic world. When it came to 2011, Islamism found itself at the center of change against the regimes that entered into a systemic and mental crisis as a result of the popular uprising. Confronting the concepts

of power, such as democracy, pluralism, human rights and equality in this process, Islamic movements have embarked on the path of “Islamization of power”. The Islamist movement, which is discussed in the literature through anti-Westernism and allegedly “failure”, has redefined itself by reinterpreting concepts such as democracy and human rights (the Ennahda Party in Tunisia). In this process, where the western-centred system and understanding changed, the Islamism movement, which was synthesized with local interpretations, aimed to build a new understanding around the concepts of moderation and reconciliation in the new process. This study, which tries to produce counter-arguments that the Islamist movement can only exist with Western values, has tried to bring a new perspective to the literature by periodizing political history. As a result of the study, it has been claimed that this trend, which developed reactively, occurred in order to resist the dominant current of the period with its own methods, and that Islamists tried to make these concepts suitable for the Muslim mind world. This study, which deals with the alleged periodizations with individuals and institutions, aims to bring different perspectives to the politics of Islamism, which is a controversial issue today.

Keywords

History, Political History, Periodization, Islamism, Western-centered Historiography, Islamization of Concepts.

Ethical Statement	This paper is a summary of the study titled “Alternative Historiography of the Islamist Movement: A Periodization Proposal” presented at the 3rd Turkish Symposium of Social Science.
Type	Conference Proceeding
Received	2023-07-24
Accepted	2023-08-02
Published	2023-08-08
Category	Art & Humanities, Religion & Theology, Art & Humanities, History
Research Area	History
Conference	:
Title	The 3rd Turkish Symposium of Social Sciences
Web	https://sempozyum.okuokut.org/index.php/tsbs/article/view/470
Location & Date	Online - August 26-31, 2023
Sponsor	Ankara Yıldırım Beyazıt University; Oku Okut Association
Proceeding Session	Session 14 - August 29, 2023, Tuesday 11:00 - 12:30
Copyright	© 2023 Salih Emre Özdemir. The author retains the copyright and provides the publisher with a proper license to publish.
License	
Publisher	Oku Okut Press
Citation	Özdemir, Salih Emre. “Alternative Historiography of the Islamist Movement: A Periodization Proposal”. <i>The 3rd Turkish Symposium of Social Sciences: The Book of Abstracts</i> . ed. Abdullah Demir. 125-128. Ankara: Oku Okut Press, 2023. https://doi.org/10.55709/okuokutpress.54